

Examensarbete
15 högskolepoäng, grundnivå

Informatör eller Vägledare

Vägledarens roll i det enskilda vägledningssamtalet

Informer or Career counsellor

The Career counsellors role in the individual career guidance

Sandra Dahlberg
Emelie Karlsson Johansson

Studie- och yrkesvägledarexamen 180hp
Datum för uppsattsseminarium: 2020-06-04

Examinator: Anders Hallqvist
Handledare: Niklas Gustafson

Sammanfattning

Syftet med studien är att undersöka gymnasievägledares möjligheter i det enskilda vägledningssamtalet, utifrån rådande förutsättningar, stötta eleven i dess karriärlärande för att uppnå en valkompetens. Studien utgår utifrån följande frågeställningar: vad säger gymnasievägledare om hur de stöttar eleven i dess karriärlärande i det enskilda vägledningssamtalet, vad säger gymnasievägledare om vad eleven får med sig från det enskilda vägledningssamtalet och vad säger gymnasievägledare om deras förutsättningar för att stötta eleven i dess karriärlärande i det enskilda vägledningssamtalet? Kvalitativa intervjuer med sex studie- och yrkesvägledare på gymnasieskolor med samma huvudman har genomförts. Tidigare forskning visar en brist i vägledarnas stöttning i elevens karriärlärande, ofta som en konsekvens av otillräckliga resurser för vägledningssamtal. Det framgår även att eleverna själva upplever studie- och yrkesvägledningen som otillräcklig för att de ska kunna fatta välgrundade val. Den teoretiska grunden baseras på Bill Law's Career learning theory och Bill Law och A G Watts uppdaterade variant DOTS, samt NICE-modellen: den internationella vägledningsmodell som The Network for innovation in career guidance and counselling in Europe har utarbetat. Studien visar att gymnasievägledarens stöttning av elevens karriärlärandeprocess i det enskilda vägledningssamtalet är bristfällig i stora delar av de kunskapsområden som krävs för att uppnå en valkompetens. I flera av dessa delar avstannade vägledningen i ett informationsgivande stadie. Vägledarnas avsaknad av resurser pekade på att vägledarna hade otillräckliga förutsättningar för att stötta eleven i dess karriärlärande i det enskilda vägledningssamtalet.

Nyckelord: Karriärlärande, valkompetens, Law, DOTS, NICE

Förord

Vi vill tacka vår handledare Niklas Gustafson för värdefull feedback och stöttning genom hela skrivprocessen. Utan dig hade det inte varit möjligt! Vi vill även tacka våra informanter för att de har ställt upp med sin tid och kloka reflektioner. Ett stort tack även till de studiekamrater i vår handledningsgrupp som tålmodigt har läst och kommit med feedback på vägen. Ett särskilt tack till Clara Bjurholm som har korrekturläst vår text åtskilliga gånger, samt stöttat oss med formalia. Vi vill även tacka våra nära och kära för deras stöd under hela examensarbetets gång.

Arbetsfördelning

Examensarbetets alla kapitel har gemensamt författats. Vi har haft olika ansvarar områden i respektive kapitel. Då vi bor i olika städer har ett gemensamt onlinedokument skapats för att möjliggöra att ha diskussioner, feedback och ta del av varandras texter för att på så vis få en enhetlig text. I tidigare forskning har Emelie ansvarat för internationell forskning och Sandra för nationell forskning. I teorikapitlet har Emelie huvudansvar för Career learning theory samt DOTS och Sandra haft ansvar för NICE-modellen.

Innehållsförteckning

1 Inledning	7
1.1 Syfte och frågeställningar.....	8
1.2 Disposition.....	9
2 Tidigare forskning	10
2.2.1 Karriärlärande i grundskolor.....	11
2.2.2 Vikten av reflektion som stöd i karriärlärandet.....	12
2.2.3 Brist på karriärlärande i grundskolan.....	13
2.3 Bristande vägledning för att göra väl underbyggda val.....	13
2.3.1 Vägledarnas stöttning i elevernas karriärlärande internationellt.....	13
2.3.2 Vägledarnas stöttning i elevens karriärlärande nationellt.....	14
2.4 Sammanfattning.....	14
3 Teoretiska utgångspunkter	16
3.1 Career learning Theory.....	16
3.1.1 Bli medveten.....	17
3.1.2 Att sortera.....	17
3.1.3 Att fokusera.....	18
3.1.4 Att förstå.....	18
3.2 DOTS.....	18
3.3 Nice-modellen.....	19
3.4 Sammanfattning.....	20
4 Metod	22
4.1 Metodval.....	22
4.2 Urval.....	23
4.3 Datainsamling.....	23
4.4 Analysform.....	24
4.5 Etiska ställningstaganden.....	24
5 Resultat	26
5.1 Vägledningssamtalet.....	26
5.1.1 Samtal om att medvetandegöra möjligheter.....	26
5.1.2 Samtal om självkännedom.....	27
5.1.3 Samtal om att lära sig fatta beslut.....	29

5.1.4 Samtal om att lära sig hantera övergångar.....	30
5.2 Förutsättningar för vägledningens genomförande.....	31
5.2.1 Vägledaren i administratörrollen och dess tidsomfattning.....	31
5.2.2 Elevens behov av karriärinformation och karriärvägledning.....	32
5.2.3 Innebörden av informationssamtal samt vägledning och tiden till dessa.....	33
5.2.4 Tid till uppföljandesamtal utifrån rådande resurser.....	34
5.3 Sammanfattning.....	35
6 Analys.....	36
6.1 Karriärlärandet i de olika kunskapsområdena.....	37
6.1.1 Bli medveten.....	37
6.1.2 Att sortera.....	38
6.1.3 Att fokusera.....	39
6.1.4 Att uppnå förståelse.....	39
6.2 Spänning mellan vägledningssamtalets roller.....	41
6.2.1 Spänning mellan vägledningssamtalets roller och en roll utanför.....	43
6.3 Sammanfattande analys.....	44
7.1 Resultatdiskussion.....	46
7.2 Teoridiskussion.....	47
7.3 Metoddiskussion.....	48
7.4 Vidare forskning.....	49
7.5 Avslutande reflektioner.....	49
8 Referenser.....	50
Bilaga 1 intervjuguide.....	54
Bilaga 2 Förfrågan om medverkan i studie.....	56

1 Inledning

Studier visar att förutsättningar att stödja elever i att utveckla ett karriärlärande brister (Lundahl et al. 2020, 233). Karriärlärande är en lärandeprocess där eleven utvecklar kunskaper om sig själv som leder till kompetenser att ta beslut om framtida studie- och yrkesval (ibid, 25). Den kompetensen behöver eleven i dagens utbildnings- och arbetsmarknad då det kan vara svårt för eleven att överblicka de olika valmöjligheter som finns i mängden utbildningar och yrken (Sveriges Riksdag 2018, 6; Lundahl et al. 2020, 20 - 21).

Läroplanens mål (Gy11, 9) står det att eleven ska: "utveckla sin självkänedom och förmåga till studieplanering samt öka sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser de kan ha". I styrdokumentet framkommer att eleven behöver valkompetens för att kunna hantera de olika valmöjligheter som finns (Sveriges Riksdag 2018, 6; Skolverket 2013,13). Valkompetens är individens förmåga att på ett strukturerat sätt utveckla sina kompetenser att göra val till utbildning, yrken samt övergångar i livet (Sveriges Riksdag, 2018, 6). För att eleven ska få den grunden behöver eleven enskilda vägledningssamtal med en studie- och yrkesvägledare (Skolverket, 2013, 11).

I de enskilda vägledningssamtalen utgår vägledaren från elevens behov och kan ge information om studie- och yrkesmöjligheter. Eleven behöver stöd att sortera den informationen, men framförallt vidga perspektivet hos eleven där hen får reflektera kring olika framtidsmöjligheter (Skolverket 2013, 31 - 36). Att överblicka och sortera information vid valsituationer kan vara svårt för eleven att hantera (Dresch och Lovén 2010, 57; Lundahl et al. 2020, 20). Bearbeta information är det första steget av fyra i karriärlärandeprocessen (Law 1996, 32) att utveckla en valkompetens i vägledningssamtalet. Eleven behöver stöd att sortera information för att ta sig vidare i karriärlärandeprocessen (Law 1996). Vägledarens roll blir att stödja eleven i processen genom de olika stegen för att kunna göra ett väl underbyggt val, som leder till en valkompetens (Skolverket 2013, 13). För att elever ska få den studie- och yrkesvägledning som de behöver har gymnasieskolans studie- och

yrkesvägledning behov av mer resurser (Sveriges Riksdag 2018, 25 - 26). I skollagen, 2 kap.8 § står det att kommuner ska fördela resurser efter elevernas behov (SFS 2010:800). Det ställer krav på huvudmannen som organiserar och fördelar resurserna (Sveriges Riksdag 2018, 26). Huvudmannens organisering av studie- och yrkesvägledningsverksamheten och fördelningen av resurser påverkar elevens studie- och yrkesvägledning som hen behöver för att göra väl underbyggda val (SOU 2019:4, 24), vilket eleven uppnår genom karriärlärande

I vår problemformulering har vi lyft fram styrdokumentet (Sveriges Riksdag, 2018; Skolverket, 2013) som menar att eleven behöver stöttning i framtida utbildnings- och yrkesval att utveckla en valkompetens. Den utvecklingen sker genom en karriärlärandeprocess, som i vår studie utgår från vägledningssamtalet med studie- och yrkesvägledare på gymnasieskolan. Efter tagit del av forskning, styrdokument och publikationer anser vi att resurser till vägledningssamtal är en brist utifrån elevens behov att utveckla valkompetens där eleven gör välgrundade studie- och yrkesval.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka gymnasieväglädares möjligheter att i det enskilda vägledningssamtalet, utifrån rådande förutsättningar, stötta eleven i dess karriärlärande för att uppnå en valkompetens. För att undersöka detta utgår vi ifrån följande frågeställningar:

- Vad säger gymnasieväglädares om hur de stöttar eleven i dess karriärlärande i det enskilda vägledningssamtalet?
- Vad säger gymnasieväglädares om vad eleven får med sig från det enskilda vägledningssamtalet?
- Vad säger gymnasieväglädares om deras förutsättningar för att stötta eleven i dess karriärlärande i det enskilda vägledningssamtalet?

1.2 Disposition

I det andra kapitlet presenteras tidigare forskning om karriärlärande, samt vägledarnas förutsättningar, resurser och arbetssituation för att vägleda eleverna i utbildningsväsendet, och brister i vägledningen utomlands och i Sverige. I tredje kapitlet presenteras de teoretiska utgångspunkter. I det fjärde kapitlet redogörs val av metod, insamling av empiri, urval, analysmetod och etiska förhållningssätt vilket följs av det femte kapitlet där vi presenterar resultatet av denna. I sjätte kapitlet presenteras analysering av resultatet, där vi med hjälp av de teoretiska utgångspunkterna och resultatet försöker svara på studiens frågeställningar. Detta följs av ett sista kapitel där bland annat metodval och teorier diskuteras tillsammans med vårt resultat och analys.

Hädanefter kommer studie-och yrkesvägledare och studie-och yrkesvägledning benämnas som vägledare och vägledning för enkelhetens skull.

2 Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare studier i vårt undersökningsämne. Kapitlet inleds med ett avsnitt som redogör för hur vägledarna upplever sin arbetssituation och hur den kan påverka deras möjligheter till att ha enskilda vägledningssamtal med eleverna. Därefter beskrivs karriärlärande som begrepp och dess vikt för att utveckla en valkompetens. Avsnittet följs av en beskrivning av de brister som finns i karriärlärandet i grundskolan. Slutligen presenteras två internationella studier och en studie gjord i Sverige där elevers egna upplevelser av vägledningen på gymnasiet framgår. Då vi saknar forskning om karriärlärande på gymnasieskolor har vi valt att istället presentera den forskning i ämnet som gjorts på grundskolor.

2.1 Vägledarnas komplexa arbetssituation

I en undersökning som Lärarnas Riksförbund gjort (2017) medverkar cirka 600 vägledare inom grund- och gymnasieskolan samt vuxenutbildningen (2017, 8). Vägledarna fick svara på en enkät med syfte att undersöka hur vägledarna upplever de nationella styrdokumenterna och hur de allmänna råden tillämpas (2017, 3). Lärarnas riksförbunds undersökning visar att endast 49 procent av vägledarna i gymnasieskolan använder största delen av sin arbetstid till den snäva vägledningen, det vill säga det enskilda vägledningssamtalet (Lärarnas Riksförbund 2017, 13). Förklaringar till det resultatet, menar Lärarnas Riksförbund, kan till exempel vara att på gymnasieskolan förekommer det mer vägledning i vid bemärkelse (ibid), vilket innefattar all den verksamhet som bidrar till att eleven får en grund att utveckla sina kunskaper att ta beslut kring studie- och yrkesval (Skolverket 2013, 11). Ytterligare förklaringar är att gymnasievägledarna har mer administrativa uppgifter, som exempelvis individuella studieplaner eller uppgifter som inte var tydligt vägledningsrelaterade (Lärarnas Riksförbund 2017, 12 - 13; SOU 2019:4, 193 - 194). Att administrativa uppgifter tar plats

från vägledningen framkommer även i äldre studier (Umeå projektet 1976 - 1985; Utvägstudien SÖ,1989), där resultatet visar att vägledarna vill ägna sig mer åt den personliga vägledningen (Lovén 2020 127- 130).

Lärarnas Riksförbunds studie visar att 44 procent av vägledarna i skolan saknar tydliga riktlinjer och mål i sitt uppdrag (2017, 10). Flera vägledare menar att ledningen, som huvudmän och skolledare, inte är insatta i vad vägledningssuppdraget innebär (ibid). I resultatet framkommer även att antalet elever som vägledaren ansvarar för skiljer sig från olika skolor och kommuner (ibid, 3). Enligt Skolverkets statistik ansvarar vägledaren för 431 elever inom den kommunala gymnasieskolan (ibid, 6–7). Vägledarna efterfrågar “ nationella riktlinjer” för elevantalet (ibid, 13). Behovet av att minska antalet elever för vägledare har framkommit vid flertal OECD studier menar Linda Simonsen (refererad i SACO, 2019) för att elever ska få den vägledning de är i behov av.

2.2 Karriärlärande

Karriärlärande är en lärandeprocess där eleven utvecklar kunskaper om sig själv som leder till kompetenser att ta beslut om övergångar, samt framtida studie- och yrkesval (Lundahl et al. 2020, 25). Thomsen (2014,5) definierar karriärlärande som ett begrepp som leder fram till valkompetens. När vi benämner vägledning i vår studie menar vi samtal som vägledare har med en individ som enskild vägledning eller snäv vägledning (Lind 1997, 5). I samtalet använder vägledaren sig av sina samtalsfärdigheter för att ge individen verktyg att hantera situationer i livet som utbildning, karriär eller andra övergångar (ibid).

2.2.1 Karriärlärande i grundskolor

För att göra väl underbyggda val behöver eleverna framförallt utforska vilka de är, starka och svaga sidor och vad de är intresserade av, framkommer det i svaren från vägledare i ett forskningsprojekt. (Lundahl et al. 2020, 90). Forskningsprojektets syfte är att undersöka stödet till eleverna att göra väl underbyggda val. Vägledarna menar att eleverna får en ökad

självkännedom genom de enskilda vägledningssamtalen, som exempelvis, genom att tala om mål, intressen och drömmar (ibid, 96). Men även kunskaper om arbetsmarknad, yrken, gymnasieutbildningar (ibid, 90–91). En av forskningsprojektets grundtankar är att: “skolan behöver verka mer systematiskt och över längre tid än vad som sker idag för att unga ska bygga upp kunskaper och beredskap för kommande utbildnings-, yrkes-, och andra livsval- ett karriärlärande” (ibid, 20). Författarna menar att eleverna behöver utveckla ett karriärlärande för att stärka deras förmåga att hantera olika val och övergångar i livet. Exempel på det kan vara när elever behöver sortera i den mängden gymnasieutbildningar som finns och behöver kunna värdera olika utbildningsalternativ (ibid). Slutsatser från deras forskning visar att det brister i grundskolors förutsättningar att stödja elever i deras karriärlärande (ibid, 233). Författarna tar upp brister och nämner framförallt brister som resurser av tid.

2.2.2 Vikten av reflektion som stöd i karriärlärandet

Liknande resultat framkommer i Dresch och Lovéns studie (2010) som tar upp att inför gymnasievalet får eleverna mycket gymnasieinformation från olika program vilket är svårt för dem att sortera ut. Det är av vikt att eleven får stöd i sin valprocess för att kunna göra ett välgrundat val (Dresch och Lovén 2010,57). Resultatet av studien visar att exempelvis 62 procent av eleverna upplevde det som viktigt att få tala med en vägledare om sina studie- och yrkesval (2010, 45).

Reflektion är av betydelse i karriärlärandet (Paulsen et al. 2016, 67) Eleven behöver bearbeta information som hen kommer i kontakt med på olika sätt. Detta kan exempelvis vara i det enskilda vägledningssamtalet, men även ske i reflektion kring sig själv i mötet med utbildning och arbete (ibid, 67). Det framkommer i ett forsknings- och utbildningsprojekt (Paulsen et al. 2016) där elever från bland annat årskurs sju till nio deltog i olika aktiviteter med syfte att “stödja elevernas lärande om sig själva, om utbildning och de många olika typerna av arbete som finns...” (ibid, 37). Ett viktigt syfte med aktiviteterna är framförallt att eleverna får ett perspektiv på sig själv (ibid). Exempel på aktiviteter är att besöka arbetsplatser som sedan följs upp med så kallade läraktiviteter i klassen (ibid, 39).

2.2.3 Brist på karriärlärande i grundskolan

I en internationel studie har (Skovhus 2016, refererad i Thomsen 2014, 58) undersökt hur vägledningen går till i årskurs nio i Danmark. Författaren finner att skolan tenderar att fokusera på att klargöra för ungdomarna vilka valmöjligheter de har, samt att de är tvungna att göra ett val. Det framgår en tydlig brist på aktiviteter som leder till karriärlärande, vilka ska utveckla elevernas valkompetenser och ge dem en grund att stå på inför att fatta beslut (Thomsen 2014, 13). Baserat på studies resultat argumenterar Skovhus (2016) för att det är viktigt att ge unga människor riktiga valmöjligheter för att göra olika val. Hon menar att detta kan göras genom att man förser dem med kunskap om den breda utbildningsmöjligheter och chansen att uppleva och reflektera kring dem (Skovhus 2016, refererad i Thomsen 2014, 58).

2.3 Bristande vägledning för att göra väl underbyggda val

2.3.1 Vägledarnas stöttning i elevernas karriärlärande internationellt

En studie från Ghana visar att elever inför val av studier och yrke främst förlitar sig på utomstående faktorer, istället för att utveckla en självkänedom och med hjälp av den undersöka hur de kan ta tillvara på sina färdigheter i valet av studier och karriär (Lawer Dede 2015, 48). I studiens slutsats argumenterar Lawer Dede för att karriärinformation behöver innehålla mer än bara information om hur man lyckas med sina studier. Hon förespråkar att studenterna därtill behöver få lära sig om karriär, arbetsmarknad, möjligheter och jobbkrav (ibid). I studien deltog 420 slumpvist utvalda sistaårsstudenter, samt tolv skoladministratörer och vägledare från områdets offentliga gymnasieskolor (ibid, 47).

En studie (Amoah, Kwolfie och Kwolfie, 2015) gjord i samma land visar en viss påverkan mellan vägledarens inflytande och elevens val av karriär. Det samband som författarna såg var dock svagt. Författarna menar att det faktum att sambandet var svagt kan tyda på att vägledaren inte gett eleverna tillräcklig vägledning för att eleverna skulle få möjlighet att välja en karriär som passade deras intressen och önskemål. Vidare anger författarna förslag

på förklarande anledningar, som att eleverna inte tog vägledningen seriöst, att vägledarna saknade resurser för att stötta eleverna i att hitta en lämplig karriär eller att vägledarna saknade ett effektivt system för uppföljningar med eleverna. Studien gjordes med 200 sistaårsstudenter på gymnasieskolorna i en av landets kommuner (Amoah, Kwolfie och Kwolfie 2015, 59).

2.3.2 Vägledarnas stöttning i elevens karriärlärande nationellt

Liknande resultat presenterar en svensk studie (Eriksson, Högdin och Isaksson 2018, 3–6) där elevernas bristande kunskaper i att göra väl underbyggda val kunde härledas till brister i vägledningen. Grunden till studien är en intervjustudie med tretton kvinnor och tio män i 25-årsåldern som växt upp i samma kommun i Sverige. De tillfrågas om sina erfarenheter av vägledningen i grund- och gymnasieskolan (ibid). I studien framkommer att den kunskap om olika utbildningsmöjligheter som deltagarna fick gavs tätt inpå valet inför gymnasiet eller universitet, samt att informationen främst gavs i helklass och därmed inte individanpassades. Respondenterna vittnar även om svårigheter i att få stöd av vägledaren om de själva inte visste vad de ville välja, att de inte fick information om andra möjliga yrkesval, samt att den information som de fick var otillräcklig för att göra ett utbildningsval och för att förstå den rådande komplexiteten på arbetsmarknaden. Författarna tolkar studiens resultat som att respondenterna inte fick tillräcklig kunskap om alternativa vägar inom utbildning och arbete under skolgången, samt att respondenternas uttryckta osäkerhet kan bero på bristande självkänedom i relationen till karriärval (ibid).

2.4 Sammanfattning

Studier som har tagits upp i detta kapitel visar att nästan hälften av gymnasievägledarna använder största delen av sin arbetstid till det enskilda vägledningssamtalet, förslagsvis med anledningen att de administrativa arbetsuppgifterna tar upp stor del av arbetstiden. Det framkommer även att det finns ett behov av att minska antalet elever som vägledaren ansvarar

för. Vidare syns att elever får en stor mängd information inför gymnasievalet som de behöver hjälp att sortera. Över hälften av eleverna i den studien ansåg det som viktigt att samtala med en vägledare om sitt studie-och yrkesval. Både i Sverige och utomlands framkommer det att gymnasieelever upplever brister i vägledarnas stöttning i deras karriärlärande, bland annat upplever elever att de fått otillräcklig kunskap för att fatta ett välgrundat val.

3 Teoretiska utgångspunkter

Studien utgår ifrån teorin Career learning theory (Law 1996) för att tillsammans med DOTS (2003) och NICE-modellen (Schiersmann et al. 2012) söka svara på hur vägledaren i det enskilda vägledningssamtalet arbetar för att stötta eleven i dess karriärlärande, vad eleven får med sig från vägledningen, samt hur vägledarens förutsättningar ser ut för att stötta elevens karriärlärande i det enskilda vägledningssamtalet.

3.1 Career learning Theory

Career learning theory är en karriärutvecklingsteori som har inspirerats från flera olika vägledningsteorier (Law 1996, 29). Teorin argumenterar för att individen i dagens samhälle upprepade gånger behöver se över sina karriärval och karriärövergångar, vilket ställer stora krav på individens egen kunskap om karriärutveckling. Law (1996) anser därför att det behövs ett stöd för individen i dess karriärutveckling och livslånga karriärlärande (ibid). Enligt Career learning theory är karriärlärande något som går att utbildas i, precis som med all annan inläring. Ett karriärlärande som följer de fyra stegen enligt teorins inlärningsprocess: *sensing* (bli medveten), *sifting* (sortera), *focusing* (fokusera) och *understanding* (förstå) utrustar individen med en god kompetens för att fatta välgrundade val (ibid, 32). Tanken är att i princip alla människor har potential att utveckla sitt livslånga karriärlärande genom dessa fyra stegen, men att en del kan behöva hjälp igenom processen (ibid, 33).

3.1.1 Bli medveten

Karriärlärandet startar i Career learning theory's första steg som på svenska kan översättas till *att bli medveten*. Här sker insamlandet och bearbetningen av information kopplat till arbete, roll och jaget, vilket senare sätts ihop i en serie sekvenser. Informationsinsamlingen startar redan innan skolåldern genom att individen får intryck av arbetslivet från familjemedlemmar, grannar och samhället (Law 1996, 33). För att en berättelse ska bli lättare att förstå och minnas behöver mindre delar sättas ihop till ett narrativ: med en början, en mitt och ett slut. Law (1996) menar att inläringen av karriärlärande fungerar på samma sätt: individen behöver sätta ihop den information som hen fått till sig i en sekvens för att göra den förståelig och lättare att komma ihåg (Law 1996, 34). När detta görs på rätt sätt lägger individen en god grund för att kunna ta till sig mer information och identifiera vart fokus ska läggas för att kunna ta goda karriärbeslut (ibid, 37).

3.1.2 Att sortera

För att informationen ska bli meningsfull behöver individen sedan ta sig vidare i processen till Career learning theory's andra steg, som på svenska kan översättas till *att sortera* (Law 1996, 35). I steg två gör individen jämförelser mellan nya och tidigare erfarenheter. Ny information sorteras och läggs på rätt plats i hjärnbalken genom att jämföra den med tidigare erfarenheter. På så vis skapar sig individen egna konstruktioner, som underlättar för hjärnan att snabbt hitta sparad information. Till exempel kan yrkena brevbärare och butiksbiträde delas in i två olika kategorier baserat på deras skillnader (ibid). Förutom att skapa sig egna konstruktioner kan individen även lära sig så kallade koncept från andra, vilka är konstruktioner skapade utefter andras erfarenheter. Law menar att kapaciteten att lära sig koncept är lika viktigt för karriärlärande som kapaciteten att utveckla konstruktioner (ibid). I detta steg behöver individen hjälp med att sälla bland inhämtad information och göra den meningsfull. Ett sätt att göra detta är att en utomstående hjälper till att identifiera var matchningen och mismatchningen mellan personliga konstruktioner och delade koncept inträffar (ibid, 36).

3.1.3 Att fokusera

Därefter går individen vidare till Career learning theory's tredje steg som kan översättas till *fokusera*. Här ställs individen inför andras ståndpunkter och beslutar sig slutligen för sin egen uppfattning. En viktig del i att skapa sin egen ståndpunkt sker genom att möta andras motsägande ståndpunkter, vilket tvingar individen att forma sin egen åsikt (Law 1996, 37).

3.1.4 Att förstå

I Career learning theory's sista steg, som kan översättas till att *förstå*, utvecklar individen slutligen en förståelse för informationen genom att utveckla sin förmåga att förutse konsekvenser (Gothard & Mignot 1999, 156). Law menar att förståelsen är kritisk för att kunna hitta lösningar på nya problem. Genom att kunna förstå de faktorer som ligger bakom hur något ser ut idag, har individen möjlighet att även förutse framtida konsekvenser av en handling (Law 1996, 41).

3.2 DOTS

För att analysera individens karriärlärandeprocess har Law och Watts utvecklat DOTS-analysen. DOTS delar in karriärlärandet i fyra kunskapsområden som individen, med hjälp av exempelvis en vägledare, behöver få kunskap och färdigheter inom (Law och Watts 2003, 1). Vår tolkning är att när dessa fyra områden är avklarade uppnår eleven en valkompetens.

I *opportunity awareness* (att medvetandegöra möjligheter) utvecklar individen en förståelse för arbetsmarknaden och de möjligheter, krav och belöningar som finns där (ibid). Vidare i *self awareness* (självkännedom) utvecklar individen en kännedom om sig själv. Här ingår att utforska vilka personliga styrkor och behov som individen har och koppla dessa till den kunskap som individen uppnådde i tidigare område: att medvetandegöra möjligheter (ibid, 2). I *decision learning* (att lära sig om beslutsfattande) bildar sig individen en förståelse

för hur beslut kan fattas på olika sätt. Dessutom utvecklar individen färdigheter, som att samla in information och sortera denna, för att fatta beslut som är tillfredsställande för hen. Här kombineras detta med lärdomarna från de två tidigare områdena: att medvetandegöra möjligheter och självkänedom (ibid, 3). I det fjärde området *transition learning* (att lära sig om övergångar) skapar sig individen en förståelse för övergångar och utvecklar färdigheter som behövs för att klara av de övergångar som den ställs inför i livet, som att till exempel lämna skolan för att gå vidare ut i arbetslivet (ibid, 4).

3.3 Nice-modellen

The Network for innovation in Career Guidance and Counselling in Europe [NICE] (Schiersmann et al. 2012, 41 - 49) är ett nätverk av europeiska universitet som utbildar vägledare. De har utarbetat ett förslag till rollfördelning i sin *NICE*-modell. Enligt *NICE*-modellen har karriärvägledare sex olika professionella roller. *NICE* modellens roller ger tillsammans *den Professionella vägledaren*, men en roll kan framträda mer i interaktionen med olika individer. Den roll som framträder i mötet med individen utgår från hens behov. Om det finns ett behov av information om utbildningsvägar framträder exempelvis *Karriärinformationsrollen*. Vägledaren kan kombinera, utesluta eller fokusera på vissa av rollerna. Vägledaren kan även välja att specialisera sig inom en viss professionell roll (Schiersmann et al. 2012, 41 - 49).

Career Guidance and Counselling Professionals (Professionell karriärvägledare) är den centrala rollen och står för vägledarens professionella förhållningssätt i alla *NICE* rollerna. Vilket innebär att följa etiska riktlinjer, värderingar, mänskliga rättigheter och kritiskt tänkande. Den egna kompetensutvecklingen sker kontinuerligt för den Professionella karriärvägledaren. I rollen *Career Counsellor* (Karriärvägledare) stödjer Karriärvägledaren individen att förstå sin situation. Det gör vägledaren genom att ställa frågor till den sökande och utgår från individens behov i den snäva vägledningen. Vägledaren använder olika metoder och stödjer och motiverar individen att nå sina mål (ibid). I rollen *Programme & Service Manager* (Program - och serviceansvarig) är karriärvägledarens roll att leverera

karriärvägledning genom program eller tjänster (till exempel skolsystem) (ibid, 46 - 47). Utveckling av verksamheten sker kontinuerligt genom samarbete med kollegor och chefer. Den här rollen är en administrativ ledarroll och marknadsföring är en del av rollen. I rollen som *Social Systems Interventions & Development* (Socialsystemutvecklare) stödjer vägledaren individen att nå sina mål genom att använda sig av nätverk inom organisationer som exempelvis skola och arbetsliv (Schiersmann et al. 2012, 41 - 47). I rollen *Career Educator* (Karriärutbildare) stödjer vägledaren individen i att utveckla sina karriärkompetenser för att kunna hantera olika övergångar i sin karriär och utbildning, genom den breda vägledningen. Bred vägledning är verksamheter som utvecklar individens kompetenser inom ”framtida studie- och yrkesval ” (Skolverket 2013,11) Genom olika aktiviteter gör individer medvetna om sina styrkor, intressen och förmågor, för att öka individens självkänedom. Den sista rollen som vi presenterar i NICE modellen är *Career Information & Assessment Expert* (Karriärinformation och kartläggning). I den här rollen får individen information som är relaterad till karriär som utbildning och arbetsmarknad (Schiersmann et al. 2012, 44 - 46). Vägledarens roll är att stödja individen och utifrån hans personliga egenskaper och behov kartlägga dessa som sedan matchas till arbetsmarknad och utbildning (ibid).

Karriärutbildaren, Karriärinformations rollen samt Karriärvägledaren är roller som angränsar till varandra med individen som utgångspunkt (Schiersmann et al. 2012, 47). Program – och serviceansvarigs roll är att förvalta program eller tjänster och Schiersmann et al. (2012) menar att det kan bli spänning mellan NICE rollerna. Spänning är en rollkonflikt som kan ske mellan den Professionella karriärvägledaren och rollerna, eller rollerna sinsemellan. Den rollkonflikten kan vägledaren uppleva mellan sina roller under vardagen när hen gör sina uppgifter.

3.4 Sammanfattning

Career learning theory menar att vikten av stöttning i individens karriärlärandeprocess är avgörande för hans chans att uppnå en god valkompetens. Genom att gå igenom de fyra stegen för karriärlärande får individen kunskaper för att göra väl underbyggda val. Vi anser

att den individ som i det enskilda vägledningssamtalet inte får rätt stöttning av sin vägledare igenom karriärlärandeprocessen lämnas att genomföra de fyra stegen på egen hand. Ett sådant fall skulle kunna vara då vägledaren i det enskilda vägledningssamtalet enbart ger information utan att vägleda, vilket leder till att vägledarens stöttning i karriärlärandeprocessen stannar i steg ett. Konsekvensen blir då att individen riskerar att inte nå fram till en god valkompetens. DOTS sammanfattar den kunskap som krävs för att individen ska uppnå en god valkompetens i fyra olika kunskapsområden. Enligt NICE-modellen kan vägledaren ha flera olika roller i sin yrkesprofession. I analysen kommer vi dock att fokusera på följande roller för att besvara hur vägledarens förutsättningar för att stötta eleven i dess karriärlärandeprocess ser ut: Program- och serviceansvarig rollen, Karriärinformationsrollen och Karriärväglarrollen.

4 Metod

I kapitlet redovisas och diskuteras val av metod, insamling av empiri, urval av informanter, samt val av analys och de forskningsetiska principerna. Kapitlet inleds med att berätta syftet med metodval. Därefter hur urval av informanter gick till. Insamling av empiri diskuteras i datainsamling. I analys redovisas behandling av data från intervjuerna. Kapitlet avslutas med de forskningsetiska principer som studien har förhållit sig till

4.1 Metodval

Studiens syfte har varit att undersöka hur vägledare på gymnasiet har möjligheter utifrån rådande förutsättningar att stötta elevernas karriärlärande av valkompetenser i vägledningssamtal. Utifrån ämnesområde valdes en kvalitativ metod och kvalitativa intervjuer (Larsen 2009, 83). Vi använde oss av en semistrukturerad intervju (Denscombe 2016, 266) och utgick från en lista med tematiserade frågor som kunde svara på studiens frågeställningar (ibid). Val av metod grundar sig i möjligheten att ställa kompletterande frågor till intervjupersonerna (ibid) och genom den flexibiliteten få ett bra underlag till analys och kunde säkerställa en god validitet. Validitet innebär att undersökning mäter det som är för avsikt att mätas (Larsen 2009, 80). Validitet får vi genom att samla in data som svarar på våra frågeställningar som är kopplade till studiens syfte (ibid). Resultatet vid forskningsintervjuer menar Kvale och Brinkman (2014, 300–301) och Larsen (2009, 27) kan ifrågasättas då intervjupersonerna kanske inte svarar sanningsenligt av olika anledningar. Vid kvalitativa undersökningar kan reliabiliteten ifrågasättas vid exempelvis intervjusituationen. Intervjupersonens svar kan påverkas av intervjuaren, samt situationen de befinner sig i. Det innebär att ett annat svar möjligtvis framkommit vid annat tillfälle eller av en annan intervjuare (Larsen 2009, 81). Det gjordes genom att vi ställde öppna frågor samt följdfrågor som behandlade vårt syfte och frågeställningar. Vi har behandlat vår data på ett noggrant sätt,

då vi spelat in intervjudeltagarnas samtal som vi transkriberat för att få en god reliabilitet (Larsen 2009, 81). Reliabiliteten är att andra forskare ska kunna göra samma forskning och få fram samma resultat (ibid).

4.2 Urval

I vår undersökning har vi valt att utgå från ett icke sannolikhetsurval, vilket innebär att resultatet vi får fram gäller enbart för den gruppen vi har valt att undersöka och är inte generaliserbart (Larsen 2009, 77). Vårt urval av informanter var vägledare som arbetar eller har arbetat inom gymnasieskolor och inom samma kommun. Fyra av vägledarna arbetar som vägledare i kommunen. Två av dem har arbetat som vägledare på gymnasieskolor i den här kommunen inom en två års period. Våra informanter var utbildade studie- och yrkesvägledare. Vi intervjuade vägledare på olika gymnasieskolor med samma huvudman för att undersöka om vägledarna har samma uppfattning om resurser för vägledningen. Kontakten med intervjupersoner genomfördes genom telefonkontakt eller mail. Informanterna vi valde hade kunskaper inom vårt ämnesområde som kunde tänkas svara på vårt syfte och frågeställningar enligt ett godtyckligt urval (ibid). Vi använde oss även av snöbollsmetoden (ibid, 78) då vi genom våra informanter fick tips om fler intervjupersoner. Vår tanke var att träffa informanterna, men under rådande omständigheter var intervjuerna på distans och via zoom - möte online. Informanternas namn i studien är fiktiva.

4.3 Datainsamling

Inför intervju mailades intervjupersonerna om studiens syfte, samt information om deltagandet utifrån de forskningsetiska principerna. Samtliga intervjuer bokades och genomfördes via zoom - möte online. I samband med intervjuerna förklarades de forskningsetiska principer samt om samtycke att intervjuer spelades in. Vi frågade intervjupersonen om hen hade några frågor innan intervjun började. Intervjufrågorna som

ställdes var utformade utifrån syfte och frågeställningar kopplat till ämnesområde för studien (se bilaga 1, intervjuguide). Vi har använt oss av tematiska forskningsfrågor för att sedan göra om dem till intervjufrågor (Kvale och Brinkmann 2014, 174). Efter avslutad intervju fick samtliga informanter frågan om det var godkänt att bli kontaktad igen, om behov fanns för kompletterande frågor.

4.4 Analysform

Analysen av vårt empiriska material gjorde vi genom en innehållsanalys då vi vill jämföra informanternas svar och koda dessa för att se efter mönster och samband, men även olikheter som kan framkomma i deras svar (Larsen 2009, 101). Efter varje intervju transkriberades det inspelade samtalet. Inledningsvis bearbetades datan genom en matris, där kategoriserades den data vi har fått in från transkriberingen av de ljudinspelade intervjuerna (Larsen 2009, 97). Matrisen var ett stöd för att på ett överskådligt sätt ska kunna koda och jämföra de olika svaren från informanterna och utifrån den analysera empirin (ibid). Det transkriberade intervjumaterialet var omfattande, så vi omarbetade vår strategi. Istället markerades svaren i transkriberingsmaterialet som var relevanta för studien. Efter kategoriseringen delades empirin in i olika teman för att få en överblick av materialet (Kvale och Brinkman 2014, 241). I analyskapitlet använder vi en tabell för att tydliggöra vårt resultat av empirin.

4.5 Etiska ställningstaganden

Studien har genomförts enligt de forskningsetiska principerna, utifrån de fyra huvudkraven, informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002, 6). Vid mailkontakt med informanterna samt vid intervjutillfället delgavs information enligt informationskravet (ibid, 7–8). Vi berättade syftet med studien samt att det var frivilligt att delta och att medverkan kunde avbrytas (ibid). Eftersom information om deltagande

delgavs och att den kunde avbrytas infriades samtyckeskravet (ibid, 9 - 10). Enligt konfidentialitetskravet (ibid 12 - 13) har transkribering och inspelningar förvarats där enbart vi haft tillgång till det. Informanterna informerades om att deras namn, arbetsplats och personuppgifter inte skulle vara med i studien. Vi har valt att inte skriva vilka program de ansvarar för enligt konfidentialitetskravet att bevara informanternas anonymitet (ibid). Vid intervjutillfället frågades informanterna om samtycke till att spela in samtalet. Informanterna fick även information om att det inspelade samtalet enbart skulle användas till studien och transkribering skulle raderas efter examensarbetets godkännande, enligt nyttjandekravet (ibid, 14)

5 Resultat

I detta kapitel redovisas det empiriska materialet som baseras på intervjuer med sex vägledare. Vi har valt att ge vägledarna fiktiva namn för att underlätta läsningen av materialet och samtidigt värna om vägledarnas konfidentialitet. Kapitlet är indelat i två avsnitt efter våra frågeställningar. I första avsnittet presenteras hur vägledarna beskriver sitt arbete med att stötta eleverna i deras karriärlärandeprocess och vad vägledarna beskriver att eleven får med sig från vägledningen. I andra avsnittet presenteras vägledarnas förutsättningar för att stötta eleven i dess karriärlärandeprocess. Första avsnittet är indelat efter DOTS kunskapsområden, vilka vi använder för att redovisa vad eleven får med sig från vägledningen enligt vägledarna. Andra avsnittet är indelat efter utvalda roller i NICE-modellen.

5.1 Vägledningssamtalet

5.1.1 Samtal om att medvetandegöra möjligheter

I samtalen om att medvetandegöra möjligheter är målet att eleven ska utveckla en förståelse för arbetsmarknaden och de möjligheter, krav och belöningar som finns där. I intervjuerna framkommer det att vägledarna i stor utsträckning arbetar med att medvetandegöra eleven om dess möjligheter i utbildning och arbetsliv, men att elevens egna förväntningar skapar motsättningar i samtalet. Paula, Andréa och Alma uttrycker samtalen om elevens möjligheter i utbildning och arbetsliv som själva nyckeln i vägledningssamtalet, då de övervägande träffade sina elever i samband med olika valsituationer. I samtal om elevens möjligheter gav vägledarna information om olika kurser, programinriktningar, betyg och behörighetskurser, samt vad eleven kunde göra för att få med sig bästa resultatet från gymnasiet. Sabina berättar

att hon arbetar med att hålla ett realistiskt förhållningssätt i samtalen om elevens möjligheter och poängterar att det inte är snällt att bespara eleven sanningen genom att inte säga som det är.” Alltså utan att knäcka deras drömmar så försöker jag istället vidga perspektiv” (Sabina). Julia upplever tvärtom att dessa samtal inte är vanligt förekommande. Hon har istället främst elever som kommer förbi med korta frågor där de eftersöker mer information om utbildning och arbetsliv. Även Jessica upplever att vissa samtal kan handla om ren information framför vägledning, då samtalsupplägget styrs av elevens förkunskaper från tidigare möten med vägledare. Elever med mindre kunskap behöver först information om CV-skrivande, arbetssökande och ansökan till högskola och universitet innan en vägledningsprocess kan inledas. Paula och Alma menar även att elevens attityd till studie- och yrkesvägledningen styr huruvida en vägledningsprocess kan startas. Paula berättar att hon i samtalen försöker lyfta frågan till en högre nivå för att få igång en diskussion med eleven om dennes utbildning- eller yrkesval. Detta möttes dock inte alltid av intresse av eleven som önskade hålla diskussionen till det som krävdes av hen i stunden: ”De ska fixa sin utbildning, få med sig högsta betyg, alla meritpoäng de kan få... sen vet de vet inte vad de ska ha det till, de har inte koll på vad de vill”. (Paula). Alma berättar att hon upplevde svårigheter i att vidga elevernas horisont i vägledningssamtalen då eleverna kommer med förväntningar på ett rent informationssamtal och inte välkomnar utmanande frågor. Jessica berättar även att det är en vanlig missuppfattning hos eleverna att de måste ha något konkret, som ett färdigt yrkesval, innan de bokar ett samtal med studie- och yrkesvägledaren.

5.1.2 Samtal om självkänedom

I samtalen om självkänedom är målet att eleven ska utveckla individens egen kännedom om sig själv, genom att utforska sina personliga styrkor och behov i förhållande till utbildning och arbetsmarknad. I intervjuerna framkommer att vägledarna samtalade om självkänedom med eleven genom att i samtal om yrkesval lyfta frågan om elevens egenskaper i kontext till yrkets krav, samt att i samtalen använda sig av olika verktyg för att synliggöra självkänedom. Även i samtalen om självkänedom upplevde vägledarna en motsättning i elevernas förväntningar på samtalet. Alma berättar att hon arbetar med mind-maps där eleven

får fylla i om bland annat sin personlighet. Sabina berättar att hon använder sig av kartläggning av elevens egenskaper och färdigheter med hjälp av penna, papper och ibland egenskapskort. Julia säger att hon upplever att det är svårt att få eleverna att säga positiva egenskaper om sig själva. Hon uppmanar då istället eleverna att berätta vilka positiva egenskaper som en förälder eller kompis skulle använda för att beskriva dem. Paula uttrycker att arbetet med elevernas självkänedom skulle kunna bli bättre och önskar att resurserna tillät ett grundligare arbete kring detta för att hålla igång elevernas process genom uppföljande träffar. Hon önskade börja samtala om självkänedom redan i ettan:

Det jag egentligen vill börja med eleverna i årskurs ett är att vi pratar om dem själva. Vad vill jag? Vad har jag för drömmar? Hur tänker jag att jag ska komma dit? Jag brukar ta upp det med ettorna. Att vi pratar om, det här med vikten av att ha lite koll på sig själv. (Paula).

I intervjuerna framkommer att Jessica upplever att det även i samtalen om självkänedom är svårt att engagera eleverna, då de inte uppsöker studie- och yrkesvägledaren med avsikten att utveckla sin kännedom om sig själva. Hon menar därför att det är viktigt att vägledaren förklarar meningen med att samtala om självkänedom: som att vägledaren behöver känna eleven för att kunna ge hen information som är relevant utifrån hens förutsättningar. Även Paula säger att hon upplever att samtal om självkänedom sällan är elevernas fokus och att det således är svårt att få igång en vägledningsprocess kring detta. Andréa säger att hon upplever att eleverna uppsöker henne för att få information framför vägledning. Hon berättar att hon försöker komma runt detta genom att initiera ett samtal om självkänedom där hon pratar om yrket som eleven visat intresse för och kopplar det till elevens kunskap om hans personlighet, styrkor och färdigheter.

Jessica uttrycker att ett samtal om elevens egenskaper och färdigheter kan bli ett väldigt bra samtal, men att de är tidskrävande och kräver att eleven är med på agendan:

Så man måste först få med sig eleven på tåget och det är inte alltid man gör det, faktiskt. Även om de säger att de är med, man börjar göra en kartläggning och bokar ett till samtal för att följa upp, och så kommer de inte på det. För det var inte det de kom för (Jessica).

5.1.3 Samtal om att lära sig fatta beslut

I samtalen om att lära sig fatta beslut är målet att eleven ska få en förståelse för hur hen ska fatta beslut som är tillfredsställande för hen. För att samtala om beslutsfattande ställde vägledarna olika val mot varandra för att få eleven att själv reflektera kring konsekvenser. Jessica uttrycker att en stor del av studie- och yrkesvägledarens arbete handlar just om att synliggöra konsekvenser av olika val för eleven. Jessica berättar att hon gör detta genom att i samtalen med eleven synliggöra att hen är den i slutändan som ensam får leva med konsekvenserna av ett beslut.

Paula, Alma, Sabina, Andréa och Julia berättar att de använder sig av plus- och minuslistor för att synliggöra konsekvenserna av de olika valen för eleven. Andréa berättar att hon även använder sig av vägledningsverktyget ambivalenskorset för detta ändamål.

Alma och Andréa berättar att de upplever att en stor del av de samtal som handlar om beslutsfattande äger rum med elever som är i valet mellan att byta gymnasieprogram eller stanna kvar på det valda programmet. Alma berättar även att i samtalen om elevens val och beslut pratar hon mycket om för- och nackdelar med olika beslut, vilka hinder som eleverna kan identifiera och hur de kan gå tillväga för att ta sig över dessa:

Det är ju också mycket för- och nackdelar, mycket vad de kan identifiera för hinder, och hur de ska kunna ta sig över dem och är de verkligen så farliga? Till exempel som att: ja, men då måste jag gå om ett helt år. Ja, men om vi sätter det i ett större perspektiv då. Är ett år så himla mycket? (Alma).

Även Jessica berättar att hon i samtalen arbetar med att identifiera hinder på vägen tillsammans med eleven. Hon beskriver att hon gör detta genom att måla upp en karta tillsammans med eleven med alternativa vägar för att ta sig runt hindret mot målet. I intervjun trycker Paula på vikten av att få igång en reflektion hos eleven för att starta ett lärande om hur eleven kan fatta beslut som är tillfredsställande för hen. Även Julia, Andréa och Jessica berättar att de arbetar mycket med att få eleven att själv reflektera i samtalen om val och beslut. Båda säger att de gör detta genom att lyfta en diskussion kring det val som eleven har gjort tidigare. Jessica menar att eleverna på gymnasiet redan har gjort sitt första egna val då de sökt till sin gymnasieutbildning och säger att hon lyfter detta i samtalet för att få igång en diskussion om hur eleven kan fatta beslut som är tillfredsställande för hen.

5.1.4 Samtal om att lära sig hantera övergångar

I samtalen om att lära sig hantera övergångar är målet att eleven ska få en förståelse för övergångar och utveckla färdigheter för att hantera dessa. I intervjuerna framkommer det att vägledarna upplever behovet av att stötta eleverna i övergångar från skola till arbetsliv eller högre studier som lågt, då eleverna själva har kontakter med arbetslivet sedan tidigare.

Andréa och Julia uttrycker att de främst arbetar med att stötta eleverna i övergångar från skolan till vidare utbildning eller arbetsliv under elevernas sista gymnasieår, medan Jessica och Paula berättar att de håller samtalen om övergångar levande med eleverna under alla gymnasiets årskurser. Jessica säger att hon börjar samtala om övergångar med eleverna redan under deras första år.

Andréa, Julia, Paula och Jessica berättar att de arbetar med att samtala om övergångar främst i helklass, genom att ha informationspass om arbetsmarknad och framtid, bristyrken, CV-skrivningar, stöttning i att söka sommarjobb, information om att arbeta eller studera utomlands och olika utbildningsvägar efter gymnasiet: som exempelvis folkhögskola och universitet. Paula berättar att hon även informerar om hur arbetsmarknaden ser ut idag och att hon arbetar med att ge eleverna en förståelse i relation till detta för att ge dem verktyg för hur de kan gå tillväga när de söker arbete.

Jag har jobbat mycket med att hjälpa dem med CV och att förstå hur man söker ett jobb. Man kan tycka att det är så himla, ja, men det borde man väl reda ut, men det kan vara jättekomplicerat idag! (Paula).

Dock berättar Paula att hon sällan behöver samtala med eleverna om övergångar till arbetslivet, då eleverna redan har erfarenheter och kontakt med arbetslivet sedan tidigare. Även Jessica berättar att hon upplever att eleverna inte efterfrågar stöd i denna fråga, utan löser arbete på egen hand. I intervjuerna kopplar Paula och Jessica detta till att det har varit en god arbetsmarknad som har gynnat eleverna. Andréa upplever att de samtal som hon har om övergångar främst görs med elever under vårterminen som inte når examensmålen. Hon berättar att de då samtalande om elevens vägar efter gymnasiet, som Komvux och arbetsliv.

Alma berättar även att hon ibland får försöka få igång en diskussion om realistiska förväntningar efter gymnasiet med elever som inte har en verklighetstrogen bild av arbetsmarknaden:

Alltså, det är så olika. [...] för att vissa är så här: ja, men jag ska bli VD, jag ska tjäna jättemycket pengar och då är det mycket diskussion kring att ja, men det kanske man inte gör med en gång, utan att man får vara nöjd med att jobba sig uppåt från början. Vissa har jättesvårt för det. Så det är en diskussion man kan ha (Alma).

5.2 Förutsättningar för vägledningens genomförande

5.2.1 Vägledaren i administratörrollen och dess tidsomfattning

Vid intervjutillfället framkommer hur stor omfattning administrationen har i förhållande till vägledarens arbetstid. Paula berättar om hur hon upplever sina förutsättningar att vägleda elever och följa deras valprocesser utifrån tidsresurser:

Nej, jag tycker inte att det är så bra. Hade jag fått lägga min arbetstid på att bara jobba med vägledning, uppföljning och så. Då hade nog tiden räckt alldeles ypperligt. Men nu är det inte det jag gör. Det är otroligt mycket administrativt arbete. Som också tar tid. Som gör att man, hinner inte. (Paula)

Paula säger att administrationen tar mycket tid och tror utan dessa arbetsuppgifter hade tiden kunnat räcka till att vägleda alla skolans elever. Vid intervjuerna har det berättats vilka administrativa uppgifter det är som kan ingå i deras arbetsuppgifter: göra kölistor, reservantagningslistor, skriva om studieplaner, sammanställa kurser, mailkorrespondens, rapportera borttagning av kurser till administrationen, skriva åtgärdsprogram, skriva om studieplaner, jämföra studieplaner, skriva avbrottsblanketter, pappersarbete vid skifte av kurser. Intervjupersoner berättar att de upplever administration är en del som tar av tidsresurserna. Det sägs att administrationen är cirka halva tiden av arbetstiden. Julia berättar om administrativa uppgifter att mer än hälften av tiden bestod av administration och säger att ett samtal ofta mynnade ut i administration som exempelvis att sammanställa förändrings

blankett. Jessica berättar om hur hon upplevde mängden resurser som tid och att administrativa uppgifter upptog cirka halva tiden. Jessica säger att de administrativa uppgifterna hade en skoladministration kunnat göra istället. Av Alma framgår det att administration upptog ungefär halva arbetstiden, men att en stor del hade fördelats till en administratör. Vid intervjutillfället säger Jessica om tidsresurser och synen på vägledarens kompetens: ”En sak som jag vill förbättra är synen på vår kompetens ... Vi sitter och gör sådana här skoladministrativa uppgifter”. Jessica berättar vidare att vägledare har tre års högskoleutbildning inom samtalsmetodik och vill se förbättringar inom kompetenser som vägledare har. Andréa berättar om administration under intervjun och vad hon hade önskat utifrån resurser: ”Med tanke på att vi jobbar väldigt mycket med administrativa saker hos oss, så hade jag önskat att man hade organiserat om det på något vis, lyft bort det från oss, till administratören till exempel “. Intervjupersonen berättar att administration möjligtvis kunde omorganiseras och ses över organisatoriskt vad en studie- och yrkesvägledare gör säger Andréa. Hon berättar att administration eventuellt kan ta över en del uppgifter som vägledaren gör.

5.2.2 Elevens behov av karriärinformation och karriärvägledning

I intervjuerna har det sagts att elevens behov av vägledning är olika och en ingång till ett vägledningssamtal kan starta i en fråga om en kurs av eleven. Paula berättar att när hon träffar eleven och hon frågar om en kurs att hon försöker vidga perspektivet: “Det är inte alltid eleverna nappar på det, utan de är här och nu.” Paula menar att elevens syfte med samtalet är en information om en kurs som eleven efterfrågar och har behov av. När hon vill prata med eleven om självkänedom har kanske eleven inte det som fokus. Eleven tänker på vilken kurs hen behöver, meritpoäng och hur hen ska få högsta betyg. Paula säger att hon skulle vilja arbeta med elever och självkänedom i stor grupp, men då behövs det en uppföljning med eleverna och hon säger att det inte finns resurser till det. Vid intervjuer framkommer resurser som tid men även ett behov av en vägledare till för att kunna genomföra aktiviteter i klasser med elevers självkänedom och vidga perspektiv. Alma säger att förväntningarna i ett vägledningssamtal kan vara att prata om exempelvis studieplaner. ”...jag märker på vissa när

man försöker utmana dem att de tänker att de bara ska ha information...det är nästan som att man "vad är det för en konstig människa som sitter där? Hon skulle ju bara säga vad jag behövde för kurser." (Alma). Vid intervjuer framkommer att vad vägledningssamtalet innehåller beror på elevens behov och det framkommer även olika förutsättningar med tiden för eleven sägs det under intervjuer. Eleven kommer för att få en information hos vägledaren men det framkommer även att eleven har mycket aktiviteter och tid som krockar med elevens schema.

5.2.3 Innebörden av informationssamtal samt vägledning och tiden till dessa

Vid intervjuer har det framkommit olika sorters vägledningssamtal med elever som informationssamtal och vägledningssamtal och tiden till dessa. Det har sagts att informationssamtal är som drop- in samtal medan vägledningssamtal är en bokad tid. Alma berättar vad ett informationssamtal är: "...oftast när en elev kommer in säger de "hej, skulle vi kunna kolla på mina, vad har jag för meritvärde? Ger den här kursen meritpoäng? Behöver jag den här kursen för att söka till socionomutbildningen"?...och det kopplar inte jag till ett vägledningssamtal. Utan det tänker jag är ett mer ordnat samtal...där man har avsett en viss tid. Inte dem här drop- in mötena." (Alma). Vid intervjuerna har det sagts att när eleven kommer till vägledaren kan eleven fråga efter en information. Information är fråga om kurser, meritvärde, om kursen ger meritpoäng. Andréa berättar om att samtalets innehåll med eleven är olika men det kan vara strul med studierna, reducering av studieplaner. Vid intervjutillfället framgår det att vägledningssamtalets innehåll är varierande. Julia berättar om vägledningssamtal hen har: "Det kan vara tio på en dag. Om det är många spontana besök som tittar in. Men om man tänker utefter en modell och mall vad ett vägledningssamtal är, så ibland inga. Så då är resten information." Julia säger att det sker flest informationssamtal under en dag. Hon berättar att det beror på vilken period det är och i valperioder blir det fler vägledningssamtal. Då träffar hon eleverna i varje moment i valen. Men säger att hon har flest informationssamtal. Vid valsituationer menar Andréa att det kan vara långa processer hos eleven att komma fram till sitt val och att eleven behöver bearbeta informationen till nästa samtal. Paula säger att när eleverna kommer till henne är det sällan de efterfrågar

vägledning utan det är en information som efterfrågas. Vilken typ av samtal det blir beror på vad eleven behöver. Informationssamtal kan mynna ut i ett vägledningssamtal menar Paula, men det kan ske längre fram under utbildningen. Det framkommer vid intervjuer att informationssamtal är information till eleven som exempelvis kurser, utbildningar, och det kan vara en ingång till ett vägledande samtal. Ett vägledande samtal säger intervjupersoner är ett samtal som har en process. Det sägs under intervjuer att synen på vad vägledning är skiljer sig från vad vägledare och skolledning tycker. Det sägs att skolledning har en annan syn på vad vägledning är och det berättas under intervjuer att god vägledning med kvalitét tar tid.

5.2.4 Tid till uppföljandesamtal utifrån rådande resurser

Vid intervjutillfället berättas olika möjligheter till uppföljande samtal med alla elever utifrån rådande resurser. I intervjuerna har det sagts att det är många elever per studie- och yrkesvägledare och utifrån tidsresurser finns olika förutsättningar till uppföljande samtal. Alma uttrycker att det finns tillräckligt med tid för att träffa de elever som söker upp henne, men att det inte hade funnits tillräckligt med tid om alla elever hade kommit. Sabina upplevde uppföljningssamtal som en naturlig del efter ett vägledningssamtal och bokar en ny tid med eleven. Men på grund av elevantalet fanns det inte möjlighet med uppföljande samtal med alla, då två eller tre samtal skulle vara för många med varje elev. Paula berättar att hon inte är nöjd över uppföljningssamtalen hon har med eleverna och menar att det är några minuter då och då. Hon säger att det inte är kvalitét och att det beror på resurserna, och menar tidsresurserna. Julia berättar om uppföljande samtal och att vissa elever vill återkomma och träffas regelbundet. Medan andra elever vill komma en gång och att det kan bero på att de fått svar på sina funderingar. Julia berättar att det som kan vara svårt är när eleven inte tog sig tid eller kände att det fanns möjlighet till samtal då eleven hade mycket aktiviteter i sitt schema.

Det sägs under intervjuer att det är många program, med många elever och en önskan om mindre antal elever per studie- och yrkesvägledare. Utifrån tidsresurser framkommer det att det är många elever med olika behov.

5.3 Sammanfattning

Vägledarnas enskilda vägledningsamtal om elevens möjligheter i utbildning och arbetsliv utgör en central del av de enskilda vägledningssamtalen. Dock skapar elevens förväntningar på ett rent informationssamtal motsättningar i vägledningssamtalet. Vägledarna strävar efter att arbeta lika mycket med samtal om självkänedom, men upplever att resurser och elevens förväntningar står i vägen för ett mer omfattande arbete. Samtalen om att lära sig fatta beslut är omfattande och vägledarna stöttar eleven att reflektera kring beslut och dess konsekvenser. Samtalen om att lära sig hantera övergångar är få, då vägledarna upplever ett lågt behov hos eleverna som redan hade skapat kontakter med arbetsmarknaden. Vägledarnas administrativa arbetsuppgifter upptar en stor del av arbetstiden, vilket minskar vägledarnas förutsättningar för att stötta eleverna med vägledande samtal. Vägledarnas förutsättningar för att stötta eleven i dess karriärlärande påverkas även av elevens vilja att bli vägledad. Vägledarna upplever dessutom att eleven inte visar intresse för ett vägledande samtal.

6 Analys

I dagens utbildnings- och arbetsmarknad har elevens behov av stöttning i karriärlärandet och utvecklandet av valkompetens ökat. Detta uttrycks även i styrdokumenterna från Skolverket och Riksdagen (Skolverket, 2013; GY 11; Sveriges Riksdag, 2018). Med utgångspunkt i detta har vi valt att undersöka gymnasievägledares möjligheter att i det enskilda vägledningssamtalet, utifrån rådande förutsättningar, stötta eleven i dess karriärlärande för att uppnå en valkompetens. I analysen utgår vi ifrån Career learning theory's fyra steg (bli medveten, sortera, fokusera och förstå) (Law 1996, 32) och kopplar dessa till DOTS fyra kunskapsområden för god valkompetens (medvetandegöra möjligheter, självkänedom, lärande om beslutsfattande och övergångar) (ibid, 1). Därefter knyts dessa teorier ihop med NICE-modellen, som består av sex roller (Schiersmann et al. 2012, 41 - 49). Analys kommer dock att utgå ifrån tre av dem, då Karriärutbildarrollen fokuserar på den breda vägledningen, medan vi fokuserar på den snäva vägledningen, och Socialsystemsutvecklarens roll är att använda sig av olika system (skola, arbetsliv) för att eleven ska nå sina mål, vilket är en roll som inte framträder i vårt resultat (ibid). De roller som analyseras är: Karriärvägledaren, Program-och serviceansvarigrollen och Karriärinformationsrollen. Den Professionella Karriärvägledaren används inte i analysen, men vi ser den som en utgångspunkt eftersom det är den centrala roll som vägledaren utgår från i alla modellens roller. Kapitlet avslutas sedan med en tabell som visar en överblick av resultatet i relation till analysen.

6.1 Karriärlärandet i de olika kunskapsområdena

6.1.1 Bli medveten

Att *bli medveten* är det första steget i karriärlärandet och innebär att vägledaren stöttar eleven i att samla in och bearbeta information (Law 1996, 33). I DOTS kunskapsområde *att medvetandegöra möjligheter* är målet att eleven ska skapa sig en förståelse för arbetsmarknaden och de möjligheter, krav och belöningar som finns där (Law och Watts 2003, 1). Av vårt resultat framgår att vägledarna i det enskilda vägledningssamtalet arbetar med att medvetandegöra eleven om dess möjligheter enligt det första steget. Därefter syns det i resultatet att det saknas redogörelser för vägledarnas arbete med att stötta eleven i detta kunskapsområde i karriärlärandets resterande fyra steg. Vägledarna fastnar i att enbart ge information om elevens möjligheter och kommer inte vidare i att stötta eleven i att tolka informationen och sätta den i relation till eleven själv för att uppnå en förståelse för den. Det här visar sig bland annat i de enskilda vägledningssamtalen då vägledaren försöker utmana eleven i att vidga sin handlingshorisont, men möts av motstånd från eleven som istället önskar svar på korta frågor. Eleven har inte tid eller tålamod för ett vägledningssamtal. Följden av detta blir att eleven själv tvingas försöka sortera och göra informationen begriplig.

I DOTS kunskapsområde *självkänedom* är målet att eleven ska lära känna sina personliga styrkor och behov i förhållande till det hen lärt sig om sina möjligheter på arbetsmarknaden (ibid, 2).

Det framgår i resultatet att vägledarna i det enskilda vägledningssamtalet arbetar med elevens självkänedom enligt steg ett, men att det även här saknas redogörelser för vägledarnas arbete med elevens självkänedom enligt resterande steg. Vägledarna uttrycker att det är en utmaning att starta och hålla vägledningsprocessen med eleven levande, då eleven inte ser vikten av att samtala och reflektera kring sin självkänedom. Följden blev att eleven inte återkom för ett bokade uppföljningssamtal. Detta innebär att

vägledningsprocessen avstannar redan i första steget, då eleven enbart mottagit information, men inte fått någon stöttning i att sortera den.

I DOTS kunskapsområde *att lära sig om beslutsfattande* är målet att eleven ska utveckla sin förmåga att fatta beslut som är tillfredsställande för hen (Law & Watts 2003, 3). I resultatet framgår att vägledarna i det enskilda vägledningssamtalet arbetar med att lära eleven om beslutsfattande i första steget. Detta kunskapsområde arbetar vägledarna genomgående med i de enskilda vägledningssamtalen genom att synliggöra för-och nackdelar med olika val tillsammans med eleven. Vägledarna fastnar därför inte i det första steget, då de inte enbart ger information om kunskapsområdet.

6.1.2 Att sortera

Att *sortera* är det andra steget i karriärlärandet och innebär att vägledaren stöttar eleven i att göra jämförelser mellan nya och tidigare erfarenheter, samt att sälla bland inhämtad information och göra den meningsfull (Law 1996, 35). Av resultatet framgår att vägledarna stöttar eleven i DOTS kunskapsområde *lärande om beslutsfattande* i andra steget i det enskilda vägledningssamtalet. I samtalen om beslutfattande hjälper vägledarna eleven att göra jämförelser mellan olika val och att reflektera kring detta genom att koppla till elevens tidigare erfarenheter av att fatta beslut. Detta är enligt processen i steg två där eleven behöver göra jämförelser mellan nya och tidigare erfarenheter för att sortera den nya informationen (ibid).

I DOTS kunskapsområde *att lära sig om övergångar* är målet att eleven ska utveckla färdigheter för att klara övergången från utbildning till arbetsliv eller högre studier (Law och Watts 2003, 4). Här framgår vägledarnas arbete med att lära eleven om övergångar delvis i resultatet, då vägledarnas arbete med detta var tudelat. Några vägledare har främst informerande samtal om övergångar enligt steg ett först vid elevens sista år, medan några vägledare tvärtom håller samtalen om övergångar levande i vägledningsprocessen genom elevens alla tre gymnasieår. En vägledare arbetar med att skapa en förståelse hos eleven för dagens arbetsmarknad genom att sätta informationen om arbetsmarknaden i relation till elevens kunskap om övergångar. På så vis får eleven förståelse för hur arbetssökande på dagens arbetsmarknad fungerar. Detta arbetssätt är enligt steg två i karriärlärandet, då eleven

genom vägledarens arbete lär sig konstruktioner som är skapade utefter andras erfarenheter. Däremot består vägledarnas arbete med att lära ut om övergångar av främst informationspass i helklass. Då karriärlärandet är en individuell process (eleven behöver få hjälp att göra informationen meningsfull utifrån hens egna erfarenheter) är detta inte tillräckligt för att stötta eleven i dess karriärlärande, utan det krävs enskilda vägledningssamtal med eleven för att skapa en förståelse för kunskapsområdet.

6.1.3 Att fokusera

Att *fokusera* är det tredje steget i karriärlärandet och innebär att vägledaren stöttar eleven i att möta andras ståndpunkter och forma sin egen (Law 1996, 37). Som nämnt tidigare framgår delvis vägledarnas arbete med att stötta eleven i att lära sig om övergångar i resultatet. Några vägledare fastnar dock redan i första steget, medan andra stöttar eleven fram till steg tre. En orsak till att några av vägledarna fastnar i steg ett kan vara att de inte ser ett behov hos eleven att uppnå förståelse för övergångar, då flera elever redan har erfarenhet av övergången till arbetsliv genom sommarjobb. Eleverna har därmed uppnått kunskap om detta på egen hand. Dock framgår det i resultatet att en vägledare upplever att hon ibland behöver utmana eleven i det enskilda vägledningssamtalet, då några elever har orealistiska förväntningar på arbetslivet. Den vägledaren kan då i sina samtal nå fram till steg tre, då hon ställer eleven inför andras ståndpunkter, samt lär eleven konstruktioner som är skapade utefter andras erfarenheter.

6.1.4 Att uppnå förståelse

Att *förstå* är det fjärde och sista steget i karriärlärandet och innebär att vägledaren stöttar eleven i att uppnå en förståelse genom att se förklaringar och utveckla sin förmåga att förutse konsekvenser (Gothard och Mignot 1999, 156). I kunskapsområdet för att fatta tillfredsställande beslut framgår det av resultatet att vägledarna stöttar eleven ända fram till sista steget (Law och Watts 2003, 3). Vägledarna arbetar mycket med att synliggöra för-och

nackdelar med olika val tillsammans med eleven, och att på så vis få eleven att själv reflektera kring konsekvenser av olika val. I det enskilda vägledningssamtalet får vägledarna eleven att reflektera kring sina val genom att sätta dem i relation till beslut som eleven fattat tidigare. Vägledarna lyckas därmed att i detta kunskapsområde stötta eleven genom hela dess karriärlärande fram till sista steget. Detta då vägledarna arbetar enligt steg två med att göra informationen som eleven får meningsfull för hen, genom att sätta den i relation till elevens tidigare erfarenheter av val. Därefter ställer vägledaren eleven inför andras ståndpunkter (i det enskilda vägledningssamtalet och i aktiviteterna som gjordes i helklass) enligt steg tre. Slutligen stöttar vägledaren eleven enligt steg fyra genom att hjälpa eleven att få en förståelse för informationen och utveckla elevens förmåga att förutse konsekvenser. Nedanstående tabell framgår resultat av analysering med hjälp av New DOTS:

Tabell 1. Resultat av analysen

	D (beslut/val)	O (möjligheter)	T (övergångar)	S (självkänedom)
Steg 1. Bli medveten	F	F	F	F
Steg 2. Sortera	F	S	FD	S
Steg 3. Fokusera	F	S	FD	S
Steg 4. Förstå	F	S	S	S

Tabellen är ett stöd när vi analyserar resultatet. F= Framgång, S=Saknas och FD= Framgång Delvis.

6.2 Spänning mellan vägledningssamtalets roller

NICE-modellens roller är: *Karriärinformationsrollen*, *Karriärvägledaren*, *Program- och serviceansvarigrollen*, *Socialsystemutvecklaren*, *Karriärutbildaren* som tillsammans bildar den *Professionella Karriärvägledaren* (Schiersmann et al.2012, 41 - 49). Författarna menar att det kan ske en spänning eller rollkonflikt mellan dessa roller (ibid, 51 - 52). Rollkonflikt är att en roll tar över och att vägledaren upplever i sin vardag hur detta påverkar hen i hems arbetsuppgifter.

Den spänningen mellan roller framkommer i resultatet av analysen från tabell 1. Tabell 1 i kunskapsområden *möjligheter* och *självkänedom* framgår steg 1 *bli medveten*, men stegen, *sortera*, *fokusera* och *förstå* saknas i karriärlärandeprocessen (Law 1996, 33 - 41). Det sker en rollkonflikt mellan *Karriärinformationsrollen* och *Karriärvägledaren*. *Karriärinformationsrollen* stöttar eleven med information om utbildning och arbetsmarknad (Schiersmann et al. 41 - 47) och *Karriärvägledaren* genom vägledningssamtal i den snäva vägledningen. När vi talar om *Karriärinformations rollen* är det utifrån steg ett *bli medveten* (Law 1996, 33 - 41). När vi talar om *Karriärvägledaren* är det särskilt utifrån stegen *sortera*, *fokusera* och *förstå* i karriärlärandeprocessen.

Utifrån vårt resultat i förutsättningar till vägledningens genomförande kan en förklaring till spänningen mellan dessa roller förklaras i det här kunskapsområdet *möjligheter*. Gymnasievägledare berättar om samtal med elever där de efterfrågar information om en kurs. Vägledaren försöker vidga perspektivet hos eleven i det enskilda vägledningssamtalet, vilket eleven upplevde att hen inte var i behov av. Det sker en rollkonflikt mellan *Karriärinformationsrollen* och *Karriärvägledaren* (Schiersmann et al. 2012, 51 - 52) i den här situationen. Spänningen i att vägledaren försöker få en balans mellan rollerna och genom att ge en information till eleven i *Karriärinformationsrollen* till att försöka övergå till vägledning genom de resterande stegen i karriärlärandeprocessen genom *Karriärvägledarrollen*. Det framkommer vid intervjuer att elever har mycket aktiviteter, vilket gör att eleven saknar tid för ett vägledningssamtal. En förutsättning som kan ha betydelse för vägledarens *möjligheter* att arbeta i *Karriärinformationsrollen* eller *Karriärvägledaren*. I intervjuerna framkommer att flera elever uppsöker vägledaren för att få korta svar på informationsfrågor och mötte

vägledarens initiativ till att starta ett vägledande samtal med motstånd. Elevens föreställning om vägledningssamtalet kan resultera i att vägledaren inte har möjlighet att utöva sin vägledande roll. Elever som enbart vill ha samtal om studieplaner och inte vägledande insatser fastnar då i Career learning theory's första steg (Law 1996, 33).

Liknande rollkonflikt framkommer i tabell 1 i kunskapsområdet *självkännedom*, då vägledaren har ambitionen att samtala om elevens självkännedom, men möttes av motstånd av eleven som istället efterfrågade ren information. Detta innebär att vägledaren intar Karriärinformationsrollen, men försöker att gå in i Karriärvägledarrollen, vilket kan vara en förklaring till att vägledaren stannar i steg ett. Det blir då en spänning mellan dessa roller. Vägledarens förutsättningar till den Karriärvägledande rollen begränsas då elevens behov är information. Schiersmann et al (2012, 41 - 49) menar att den roll som framträder i det enskilda vägledningssamtalet utgår från individen och är det exempelvis en information som efterfrågas hamnar vägledaren i Karriärinformationsrollen.

Vägledarna vill arbeta med självkännedom med eleverna genom olika aktiviteter, men förutsättningar för att göra detta begränsas av bristande resurser. Dessa är bland annat brist på tid och avsaknad av personal för att utföra aktiviteter om självkännedom i stor grupp. I intervjuerna framkommer även behovet av uppföljande samtal. På grund av dessa förutsättningar blir det en obalans mellan de vägledande rollerna.

I kunskapsområdet *övergångar* framgår första steget *bli medveten*. I översikten för analysen i tabell 1 syns det att Karriärinformationsrollen framgår i steget *bli medveten* och Karriärvägledaren framgår delvis, genom *sortera* och *fokusera*. I vägledarnas arbete ingick information om övergångar med elever i klass, vilket gör att Karriärinformationsrollen blir den centrala rollen. Några vägledare beskriver att de har möjlighet att stötta eleven i karriärlärandet enligt steg två och tre och arbeta i Karriärvägledanderollen. Spänningen i det här kunskapsområdet blir tudelat då rollerna haft olika förutsättningar. Bristen av tid är en förklaring till detta. Andra förklaringar är att möjligheter till uppföljande samtal med elever är en resursfråga, då de styrs av antalet elever per vägledare.

I kunskapsområdet *beslutsfattande* lyckas vägledaren stötta eleven igenom alla fyra stegen: bli medveten, sortera, fokusera och förstå. Eftersom vägledaren gör detta visar det att vägledaren lyckas skapa en balans mellan Karriärinformationsrollen och Karriärvägledaren. Utifrån förutsättningar kan en förklaring vara vägledarnas möjligheter till enskilda

vägledningssamtal och vägledande processer under valperioder med elever. Karriärvägledarens roll framkommer i alla stegen då vägledaren har möjlighet att starta i steg ett i karriärlärandet med att informera om utbildningsval, därefter går vägledaren vidare i stegen sortera, fokusera och förstå, då eleven har möjlighet genom uppföljande samtal med gymnasievägledaren och tid till reflektion över de utbildningsval hen står inför.

Schiersmann et al (2012, 41-49) menar att alla roller behövs i den Professionella Karriärvägledaren. Men vad vi kan se i vår analys är att Karriärinformationsrollen blir för stark och det gör att det blir en spänning mellan Karriärinformationsrollen och Karriärvägledaren. Förutsättningarna för att gymnasievägledaren ska kunna genomföra stegen i karriärlärandet sortera, fokusera och förstå blir en utmaning då hen i sin Karriärvägledanderoll utgår från elevens behov och stannar i Karriärinformationsrollens steget bli medveten.

6.2.1 Spänning mellan vägledningssamtalets roller och en roll utanför

Karriärinformationsrollen och Karriärvägledaren har individen som utgångspunkt i vägledningssamtalet (Schiersmann et al. 2012, 47). I ovanstående avsnitt har det framkommit att det föreligger en spänning mellan dessa roller i det enskilda vägledningssamtalet. Vidare syntes det att det även finns en spänning mellan roller utanför dessa (ibid, 51 - 52).

I resultatet framkommer det att majoriteten av vägledarna arbetar med administration under cirka 50 procent av arbetstiden. Enligt NICE-modellen är det Program- och serviceansvarigrollen som intar en administrativ roll (Schiersmann et al. 2012, 46 - 47). Detta kan då medföra en spänning mellan de "vägledande rollerna", samt Karriärinformationsrollen, Karriärvägledanderollen och Program- och serviceansvarigrollen. Rollkonflikten sker genom att de arbetsuppgifter som vägledaren utför hamnar i obalans mellan rollerna, då de administrativa arbetsuppgifterna tar tid från de vägledande rollerna. I kunskapsområdena självkännedom, möjligheter och övergångar framkommer det i tabell 1 att vägledarna stannar i steg ett: bli medveten. Vägledarna saknade tillräckliga förutsättningar för att arbeta med självkännedom med eleverna. Utifrån den administrativa Program- och serviceansvarigrollen kan en förklaring till bristen på tid vara att det sker en spänning mellan

de två vägledande rollerna och den administrativa. I intervjuerna framkommer att vägledarna önskade få mer tid till de vägledande arbetsuppgifterna genom att förslagsvis delegera de administrativa arbetsuppgifterna till en skoladministratör.

Schiersmann et al. (2012, 51 - 52) menar att den administrativa rollen behövs och är en del av den Professionella Karriärvägledaren. Dock kan det bli en spänning då den administrativa rollen inte är en karriärvägledande roll. Det syntes en rollkonflikt i resultatet då informanter berättar om synen på deras kompetens att deras studie- och yrkesvägledarutbildning har samtalsmetodik och hänvisar till den mängd administrativa uppgifter de utför. Det blir en spänning mellan de Karriärvägledande rollerna och Program- och serviceansvarigrollen, något som Schiersmann et al. (2012, 51 - 52) beskriver kan ske mellan dessa. Om Program- och serviceansvarigrollen tar över sker en obalans vilket innebär att vägledarna får mindre förutsättningar för att stötta eleven i dess karriärlärande, vilket inte leder till valkompetens hos eleven.

6.3 Sammanfattande analys

Vägledarna fastnar i Career learning theory's första steg (bli medveten) i deras arbete med att stötta eleven i dess karriärlärandeprocess enligt DOTS två kunskapsområden: att medvetandegöra om möjligheter och utveckla kunskap om självkänedom. Vidare stöttar vägledarna eleven fram till steg tre (fokusera) i lärande om övergångar och lyckas bara stötta eleven igenom hela dess karriärlärandeprocess i lärande om beslutsfattande. Detta visar att eleven enligt vägledarnas beskrivning enbart får med sig fullständig kunskap i kunskapsområdet lärande om beslutsfattande, samt nästan fullständig kunskap om lärande om övergångar. I kunskapsområdena att medvetandegöra om möjligheter och utveckla kunskap om självkänedom får eleven med sig ytterst lite kunskap i vägledningen, då vägledarna inte stöttade eleven igenom karriärlärandeprocessen i detta kunskapsområde.

Analysen visar även att vägledarnas förutsättningar för att stötta eleven i dess karriärlärandeprocess inte var tillräckliga för att hjälpa eleven att uppnå en god valkompetens. Detta då vägledarna beskriver en obalans mellan sina olika roller i yrkesrollen,

vilket gör att de inte har tillräckliga förutsättningar för att arbeta i karriärväganderollen och karriärinformationsrollen, då program- och serviceansvarigrollen krävde för mycket tid. För att stötta eleven igenom alla fyra stegen i dess karriärlärande behöver vägledaren ha en balans mellan karriärinformationsrollen och karriärväganderollen. Program- och serviceansvarigrollen skapar därmed en obalans mellan dessa roller då de administrativa arbetsuppgifterna upptar stor del av vägledarens arbetstid. Detta visar att majoriteten av vägledarna inte har förutsättningar att stötta eleven genom hela deras karriärlärandeprocess. Vi ställer oss därför tveksamma till om vägledarnas stöttning är tillräcklig för att eleven ska kunna utveckla en god valkompetens.

7 Diskussion

Syftet med studien är att undersöka gymnasievägledares möjligheter att i det enskilda vägledningssamtalet, utifrån rådande förutsättningar, stötta eleven i dess karriärlärande för att uppnå en valkompetens. I det här kapitlet diskuterar vi det som har framkommit i resultat och kopplar resultat med tidigare forskning. Vidare diskuterar vi de teoretiska utgångspunkter och metodval. Kapitlet avslutas med förslag på vidare forskning, samt avslutande reflektioner.

7.1 Resultatdiskussion

Resultatet stämmer till stora delar överens med det resultat som tidigare studier har fått, vilka har redogjorts för i kapitlet tidigare forskning. Bland annat den undersökning som Lärarnas riksförbund (2017,13) gjort där 49 procent av vägledarna uttrycker att de arbetar med den snäva vägledningen under största delen av arbetstiden. Bland förslagen för orsaker till detta nämns den tidskrävande administrationen, vilket var något som även utmärker sig i vårt resultat. Undersökningen från Lärarnas Riksförbund visar även att gymnasievägledare ansvarar för ett stort antal elever, vilket är ett problem som även vägledare i studien lyfter. Lundahl et al. (2020) tar upp i sin studie att elever behöver utveckla ett karriärlärande för att hantera olika val och övergångar i livet. Slutsats i deras forskning visar på brister att stödja elever i deras karriärlärande på grundskolor, vilket överensstämmer med studien på gymnasieskolor (ibid, 233). Dresch och Lovén (2010) tar upp att det sker en mängd information för eleven vid valprocesser och att det kan vara svårt för eleven att sortera i den mängden på egen hand och behöver stöd från vägledare. I vår studie framkommer det att vid valprocesser sker det fler och längre vägledningssamtal med elever och att informationssamtal är det mest förekommande enligt majoriteten av informanterna.

Även Amoah, Kwolfie och Kwolfie's studie (2015) som pekade på att vägledarna inte ger eleven tillräckligt med vägledning för att göra välgrundade val hade förslag på orsaker som stämmer överens med faktorer som framkommer i vårt resultat. Bland dessa förslag var att eleven inte tog vägledningen seriöst och att vägledarna saknar resurser för att stötta eleven i dess karriärlärande.

Det som framkommer i vårt resultat vilket inte framkommer i tidigare forskning är att förutsättningar till det enskilda vägledningssamtalet styrs mycket utifrån elevens behov och tid. Elevens tidsresurser som egna aktiviteter och schema att följa styr möjligheter för gymnasievägledare till enskilda vägledningssamtal.

Med aktuell studie bidrar vi med kunskaper om vilka förutsättningar gymnasievägledare har att stötta elevernas karriärlärande av valkompetens i sina vägledningssamtal. Studien bidrar med att det tycks finnas brister i vägledningssamtal vad det gäller att stötta elevers karriärlärande.

7.2 Teoridiskussion

Karriärutbildaren är den roll i NICE-modellen som stöttar eleven att utveckla sina karriärkompetenser (Schiersmann et al. 2012, 44) Vi har valt att inte använda den rollen i vår analys, då den fokuserar på den breda vägledningen och vårt ämnesområde är karriärlärande i den snäva vägledningen. Det har varit en utmaning att analysera vägledarens roller utifrån NICE-modellen, då vi upplever att rollerna är svåra att särskilja. Schiersmann et al. (2012) beskriver att vissa roller utmärker sig mer i interaktion med olika individer (ibid, 48). Vilket gör att vägledaren kan skifta roller i olika situationer och med olika individer. Det gör det svårt att analysera vilken roll vägledaren har utifrån en intervju. Utvecklandet av karriärkompetens (valkompetens) ingår inte i NICE-modellens roller anser Thomsen (2014,11) och aktiviteter som leder till karriärlärande är en liten del menar författaren. Det kan vi se i vårt resultat då Program- och serviceansvarigrollen är en del av NICE-modellens roller. Schiersmann et al. (2012, 51 - 52) hävdar att den här rollen som program- och servicechef är en naturlig del, då den som utför karriärinsatser är bäst lämpad att förvalta tjänsterna och ser slutmålet med insatser som gjorts.

7.3 Metoddiskussion

I efterhand funderar vi på om vi hade vunnit på att använda oss av strukturerade intervjuer med intervjuformulär (Larsen 2009, 84) istället för semistrukturerade intervjuer (Denscombe 2016, 266). Vid transkriberingen av intervjuerna upptäcktes att några informanter har fått följdfrågor som varit relevanta för studien, medan andra inte har fått samma fråga. Således kan vi ha missat relevant information, vilket kan ha en påverkan på resultatet. Detta kan göra att det blir en låg validitet (Larsen 2009, 71). En strukturerad intervju hade även gjort att vi fått en bättre överblick över den insamlade datan då frågorna är fastställda på förhand och ställs i samma följd till alla informanter (ibid). Våra intervjuer genomfördes via zoom, på grund av rådande omständigheter. Enligt Kvale och Brinkman kan en nackdel med datorstödda intervjuer vara att den kroppsliga närvaron försvinner, vilken kan ha en betydelse för tolkningen av det som sägs (2014, 190 – 191). Det kan ha haft en viss påverkan då vi inte träffades på plats, men det kan även vara fördelaktigt med distansen via skärmen, det kan göra det lättare för informanten att öppna upp sig (ibid). I tolkning av resultat är det svårt att vara objektiv och nästan omöjligt, menar Larsen (2009, 69). Det viktiga är att hitta en balans och sträva efter att vara neutral vid tolkningen, menar författaren (ibid). För att säkerställa balansen i tolkningen av resultatet har vi diskuterat empirin samt för att få en god validitet utifrån det som undersökts i vårt syfte. Vi upplever att vår studie har en god reliabilitet, och att samma forskning kan få fram samma resultat av andra forskare (Larsen 2009, 81). Studiens urvalskriterier var gymnasievägledare som arbetar eller har arbetat inom gymnasieskolan inom en två års period. Gemensamma villkor var att gymnasievägledarna har samma huvudman, där vi utgick från att de hade liknande resurser i kommunen. Vi fick ändra vårt urval under studiens gång, då det fanns vissa svårigheter att få tag på informanter i samma urvalsgrupp.

7.4 Vidare forskning

Förslag på vidare forskning är att undersöka hur gymnasieeleverna själva upplever stödet från vägledare i sitt karriärlärande och om de upplever att de har uppnått en valkompetens. Thomsen (2014) efterfrågar fler studier i skolor och högre utbildning som behandlar “vägledningsinsatser som syftar till att utveckla karriärkompetens “ i Norden (Thomsen 2014, 29) . Vi delar Thomsen efterfrågan av dessa studier då det varit svårt att hitta forskning som lyfter vårt syfte, vilket vi tycker är förvånansvärt. Svenska studier som behandlar karriärlärande på gymnasieskolor har varit en kunskapslucka i vår studie. Samtidigt står det i styrdokument att elever ska få en valkompetens (Skolverket, 2013). Om eleverna ska utveckla en valkompetens är det bra om det finns studier som behandlar detta och undersöker hur det ser i verkligheten.

7.5 Avslutande reflektioner

I intervjuerna framkommer många tankar och idéer om vad vägledarna kan göra för att stötta eleven i dess karriärlärandeprocess. Dock finns det samtidigt flera faktorer som påverkar vägledarnas arbete med elevens karriärlärande, som: elevens behov, vilja och kunskap om vägledning, organisationens styrning, hur mycket tid som stjåls av de administrativa uppgifterna och hur stort elevantal som vägledarna ansvarar för. Den här vägledningsskulturen där det enbart är information är inte elevens eller vägledarens fel. I Norden finns en vägledningsskultur där vägledning är kopplad till utbildningsval framför att utveckla karriärkompetenser, menar Thomsen (2014).

En del av dessa förutsättningar för att stötta eleven i dess karriärlärande är för komplexa för att vi skulle lyckas undersöka och få utrymme att ta med dem alla i vårt resultat. Det skulle därför vara intressant att göra en djupdykande undersökning i enbart vägledarnas förutsättningar för att stötta eleven i karriärlärandeprocessen.

Utifrån det som framkommer i analysen om vägledarens förutsättningar i de olika rollerna föreslår vi att det i vägledningstjänsterna utarbetas ett tydligt syfte för att undvika dessa rollkonflikter.

8 Referenser

Amoah, Samuel Asare; Kwolfie, Isaac, Kwolfie och Faustina Akosua Agyeiwaa. 2015. The School Counsellor and Students' Career Choice in High School: The Assessor's Perspective in a Ghanaian Case. *Journal of Education and Practice* 6(23): 57-65.

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1079015.pdf> (Hämtad 2020-05-20)

Denscombe, Martyn. 2016. *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Dresch, James och Lovén, Anders. 2010. Vägen efter grundskolan. I Lisbeth Lundahl (red). *Att bana vägen mot framtiden. Karriärval och vägledning i individuellt och politiskt perspektiv*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur, 37 - 61.

Eriksson, Helena; Högdin, Sara och Isaksson, Anna. 2018. Education and Career Choices: How the School Can Support Young People to Develop Knowledge and Decision-making Skills. *Universal Journal of Educational Research* 6(9): 1900-1908. doi: 10.13189/ujer.2018.060907

Gothard, Bill och Mignot, Phil. 1999. Career counselling for the 21st Century -- integrating theory and practice. *International Journal for the Advancement of Counselling* 21(2): 153 - 167. doi: [10.1023/A:1005323519513](https://doi.org/10.1023/A:1005323519513)

Gy11. 2011. *Läroplan för gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan> (Hämtad 2020-04-13)

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur

Larsen, Ann Kristin. 2009. *Metod helt enkelt: En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Law, Bill. 1996. A career-learning theory. I Anthony G Watts. (red.) *Rethinking careers education and guidance: theory, policy and practice*. London: Routledge, 29-45.

Law, Bill och Watts, Anthony G. 2003. *The DOTS Analysis - original version*. Cambridge, Career Learning Network. <https://www.hihohiho.com/memory/cafdots.pdf> (Hämtad 2020-05-08).

Lawer Dede, Theresa. (2015). Factors That Inform Students' Choice of Study and Career. *Journal of Education and Practice* 6(27): 43–49
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1077394.pdf> (Hämtad 2020-03-15)

Lindh, Gunnel. 1997. *Samtalet - i studie- och yrkesvägledningsprocessen*. Stockholm: HLS Förlag.

Lovén, Anders. 2000. *Kvalet inför valet*. Diss. Malmö: Lärarhögskolan, Pedagogiska institutionen.

Lundahl, Lisbeth; Lovén, Anders; Holm, Ann-Sofie; Lindblad, Michael och Rolfsman, Ewa. 2020. *Framtiden i sikte. Skolans stöd för ungas karriärlärande*. Lund: Studentlitteratur AB.

Lärarnas Riksförbund. 2017. *Vägledning måste bli hela skolans ansvar. Så tycker vägledarna att studie- och yrkesvägledningen fungerar i praktiken*.
https://www.lr.se/download/18.2c5a365d1645ac11059e043/1559028167808/vagledning_maste_bli_hela_skolans_ansvar_201706.pdf (Hämtad 2020-03-27)

Paulsen, Bo Klindt; Thomsen, Rie; Buhl, Rita och Hagmayer Andrén, Ida. 2016. *Udsyn i Udskolingen*. Danmarks Lærerforening

SFS. Skollagen (2010:800).

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

(Hämtad 2020- 04- 07)

SACO. Simonsen, Linda. 2019. *En stärkt studie- och yrkesvägledning*.

https://www.saco.se/globalassets/saco/dokument/rapporter/2019_en-starkt-studie--och-yrkesvagledning.pdf (Hämtad 2020- 05- 10)

Schiersmann, Christiane; Ertelt, Bernd-Joachim; Katsarov, Johannes; Mulvey, Rachel; Reid, Hazel och Weber, Peter. 2012. *NICE HANDBOOK for the Academic Training of Career Guidance and Counselling Professionals*. Berlin: H. Heenemann GmbH & Co
http://www.eunec.eu/sites/www.eunec.eu/files/members/attachments/handbook_for_the_academic_training_of_guidance_and_counselling_professionals.pdf (Hämtad 2020-04-01)

Skolverket. 2013. Skolverkets allmänna råd med kommentarer. *Arbete med Studie- och yrkesvägledning*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=3143> (Hämtad 2020-03-13)

Statens Offentliga Utredningar, SOU 2019:4. *Utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning: Framtidsval - Karriärvägledning för individ och samhälle: betänkande*. Stockholm.

<https://www.regeringen.se/4904e9/contentassets/b372b5f5b7f54ff79be1d3bec1bd9dcf/framtidsval--karriarvagledning-for-individ-och-samhalle-sou-20194> (Hämtad 2020-04-14)

Sveriges Riksdag. 2018. *Brister i studie- och yrkesvägledningen i skolan*.
<https://www.riksdagen.se/sv/aktuellt/2018/jun/29/brister-i-studie--och-yrkesvagledningen-i-skolan/> (Hämtad 2020- 04- 07)

Thomsen, Rie. 2014. *Ett nordiskt perspektiv på karriärkompetens och vägledning-karriärkompetens och karriärlärande*. NVL & ELGPN concept note. Oslo: NVL.
https://www.uhr.se/globalassets/syv/webbibliotek/metoder-och-begrepp/karriarkompetens_vagledning_2015_se.pdf (Hämtad 2020-05-20)

Vetenskapsrådet. 2002. *Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Bilaga 1 intervjuguide

Etik

- Fråga intervjudeltagaren om det är okej att vi spelar in samtalet, för transkribering, som sedan raderas efter vi blivit godkända.
- Anonymitet, varken deras namn eller gymnasieskolan nämns i studien.
- Frivilligt att delta och avbryta när man vill. Man behöver inte svara.
- Syftet med studien: får vägledare möjligheter utifrån rådande resurser att stötta elevernas karriärlärande av valkompetenser i sina vägledningssamtal?
- Vad resultatet används till.
- Uppgifter som informanten delar med sig av används enbart till studien.

Har intervjudeltagaren frågor innan intervjun börjar?

Studie- och yrkesvägledarens bakgrund

- Har du studie- och yrkesvägledarexamen?
- Hur stor tjänst har du?
- Vilka program har du och hur många elever är det ungefär?
- Hur länge har du arbetat som studie- och yrkesvägledare inom gymnasieskolan du är nu?

Vägledningssamtalet (Hur stöttar vägledaren eleven i dess karriärlärandeprocess?)

- Vi skulle gärna vilja att du berättar om vägledningssamtal du har med eleverna, hur de kan se ut.

Inledande fråga:

Vi skulle vilja fråga dig om hur eleverna och du jobbar i ett vägledningssamtal med möjligheter i utbildning/arbetsliv, självkänedom, beslut, /val, elevens övergångar.

Enligt DOTS

- Hur samtalar eleverna och du om elevens olika möjligheter i utbildning och arbetslivet i vägledningssamtalen?
- Hur samtalar eleverna och du om elevens självkänedom i vägledningssamtalen?
- Hur samtalar eleverna och du om elevens beslut/val i vägledningssamtalen?
- Hur samtalar eleverna och du om elevens övergångar (från till exempel skolan till arbetslivet) i vägledningssamtalen?
- Har du möjlighet till uppföljande vägledningssamtal med eleverna? Hur många i så fall? Vad handlar dessa samtal om?
- Hur ofta brukar du träffa samma elev för vägledningssamtal? Vad kan du säga om detta? o.s.v.

Inledande fråga om Resurser

(Vi vill få fram hur mycket tid det finns för vägledningssamtal, om det saknas resurser i form av tid)

- Hur många vägledningssamtal har du på en dag ungefär? Vad tycker du om det?
- Hur många program ansvarar du för? Vad tycker du om det? Hur många elever har du som du ansvarar för totalt?
- Utifrån de tidsresurser som finns, hur upplever du att det påverkar din situation att vägleda elever och följa deras valprocesser?
- Hur upplever du den mängd resurser du har?
- Finns det något som du skulle vilja förbättra inom resurser för studie- och yrkesvägledning? Om något, vad tänker du att det skulle leda till?

Tack för din medverkan i intervjun. Är det okej om vi hör av oss om vi har några följdfrågor som kan dyka upp efter intervjun?

Bilaga 2 Förfrågan om medverkan i studie

Hej!

Vi är två studenter som läser sista terminen på studie-och yrkesvägledarutbildningen i Malmö (vid campus Varberg).

Vi skriver just nu på vårt examensarbete och söker därför studie-och yrkesvägledare som arbetar inom gymnasieskolan för en intervju på ca 30 - 45 min.

Syftet med studien är att undersöka hur ni som SYV upplever tillgången på resurser för att hinna vägleda alla skolans elever.

Vårt syfte handlar om hur studie- och yrkesvägledare på gymnasiet har möjligheter utifrån rådande resurser att stötta elevernas karriärlärande av valkompetenser i sina vägledningssamtal.

Enligt de forskningsetiska principerna vill vi informera dig om att det är frivilligt att medverka i vår studie. Du kan avbryta din medverkan när du vill. Frågor vi ställer är enbart kopplade till vår studie och man är helt anonym. Vi kommer att behöva spela in samtalet för transkriberingens skull, men det raderas efter vår uppsats blivit godkänd. Intervjuerna kommer att göras med hjälp av videokonferensprogrammet Zoom eller på telefon.

Kan du tänka dig att medverka i vår studie?

Med vänliga hälsningar

Sandra Dahlberg och Emelie Karlsson Johansson